

ЛЬВІВСЬКИЙ ЄПИСКОП ЙОСИФ ШУМЛЯНСЬКИЙ В ІСТОРІОГРАФІЇ ХІХ – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТ.

Стаття присвячена актуальній темі української церковної історії – діяльності єпископа Й.Шумлянського (1667-1708). Проблема розглядається крізь призму історіографії ХІХ – першої половини ХХ ст. Автором вивчено праці українських, польських і російських істориків, проаналізовано здобутки різноманітних шкіл та напрямків, максимально враховано погляди і засади конфесійної і світської історіографії, зроблено спробу критичної оцінки спадщини істориків минулого з позиції сьогодення.

Особа Йосифа Шумлянського до 1700 р. – православного, опісля – уніатського єпископа, його багатогранна (військова, політична, релігійна) діяльність неодноразово привертала увагу дослідників. Однак в історіографічному аспекті згадана проблема не досліджувалась. Актуальність теми помітно зростає у зв'язку із наближенням ювілею 300-річчя утвердження унії на галицьких землях. Це змушує автора до ретельного прочитання історіографічної спадщини про Шумлянського, максимального врахування різноманітних думок та поглядів для критичної оцінки наукового доробку вчених із позицій сьогодення.

Перші спроби наукового дослідження діяльності Й.Шумлянського припадають на початок ХІХ ст. Саме тоді вийшла друком праця М.Бантиша-Каменського “Историческое известие о возникшей в Польше унии”, в якій дослідник фрагментарно висвітлив унійну діяльність владики [8, 139-155]. Тим самим було започатковано православний історіографічний напрямок, який не виправдано абсолютизував “зрадництво” уніатів і безпідставно недооцінював об'єктивну зумовленість їх діяльності.

Принагідно зауважимо, що особа львівського владики була досить відомою і науковим колам та громадськості ХVІІІ ст. Зокрема, багато цінного матеріалу щодо релігійної і політичної діяльності Й.Шумлянського зібрав козацький літописець Самійло Величко [9,

релігійної діяльності Й.Шумлянського, опублікували у своїх працях М.Малиновський [17, 218-221], М.Коялович [15, 422-442], М.Гарасевич [34, 460-475], М.Тайнер [44, III; 650-700, 747-753, IV, 9-13], А.Петрушевич [18-21], Е.Ліковський [37,11, 263-268].

Публікацією джерел, у яких міститься інформація про дипломатичну діяльність владики, зокрема відносини з гетьманами П.Дорошенком та І.Мазепою, займались А.Грабовський [33, 216-217, 228-231], С.Баронч [31; 72, 159], А.Гельцель [35; 224-225, 390, 398, 440], Ф.Ключицький [36; 231, 622, 733, 630-631], М.Устрялов [23, 11, 478-485]. Величезний актовий матеріал, який розкриває багатогранну діяльність Й.Шумлянського, був опублікований в різноманітних збірках документів ХІХ ст. [1, 2, 3, 6, 7, 12].

Зміцнення джерельної бази дало поштовх до нових досліджень, спеціально присвячених владиці. Так, у 1867 році виходить енциклопедична стаття Ю.Бартошевича "Йосиф Шумлянський" [32], у котрій подано досить об'єктивну, хоча й поверхневу характеристику постаті львівського єпископа. Науковець високо оцінив монастирську реформу Й.Шумлянського і його культурно-освітні заходи [32, 780-781]. Не приховував дослідник і слабких сторін діяльності владики, зокрема бажання займатись всіма справами відразу, що не завжди приносило користь [32, 781]. Варто зауважити, що першим, хто звернув увагу на вплив агітації єзуїта Теофіла Рутки на формування унійних поглядів Й.Шумлянського, був Бартошевич [32, 780-781].

Деякі аспекти діяльності львівського єпископа досліджував Ю.Пелеш у своїй "Історії унії..." [40, 337-340]. Цінним моментом праці є спроба автора визначити мотиви неоднозначних і суперечливих вчинків владики. Вагомим здобутком дослідження є виділення автором національно-захисних мотивів унійної діяльності єпископа. Двадцятирічне вагання львівського владики у справі прийняття унії і поширення її на терени Львівської єпархії вчений пояснює прагненням ієрарха домогтися від польського уряду виконання усіх унійних умов, зазначених у Королівській Декларації від 1681 року. Втім, дозволимо собі зауважити, що дана праця грішить певним тенденційним підходом, деякі висновки автора спростовані подальшою історіографією.

Досить докладно вивчав постать ієрарха і відомий український історик В.Антонович. Маємо на увазі дослідження “Нарис становища православної церкви на Україні від половини XVII – до кінця XVIII ст.” [5, 83-153]. Автор подає цікаві факти боротьби Шумлянського, зокрема докладно аналізує складений ним план переходу Львівської єпархії на унію. Однак, слід відзначити, що праця ґрунтується на досить вузькій джерельній базі і написана в дусі православної історіографічної традиції. Так, В.Антонович не зовсім переконливо стверджує, що “зраді православ’я” і досягненню матеріальних користей була підпорядкована вся діяльність львівського владики [5, 93-101]. Прагнення Йосифа Шумлянського відновити незалежну від Києва Галицьку митрополію він подає лише як уніатську інтригу [5, 101].

Релігійну і політичну діяльність єпископа почасти досліджував і відомий російський вчений В.Соловйов [22, 14; 365-367, 384-385, 488-491, 500-515]. У його багатотомній праці подано досить докладну інформацію про таємні переговори Й.Шумлянського з І.Мазепою у 1690 р. Позитивним моментом дослідження є використання автором документів з архіву Міністерства закордонних справ Росії. Не можемо не вказати на ту обставину, що книга написана з позицій російської метафізичної традиції, а відтак грішить численними перекрученнями української історії.

Відносини Й.Шумлянського з найбільшим православним монастирем Галичини Скитом Манявським вивчав Ю.Целевич [28, 48-78]. Заслугою автора є публікація і кількох документів, що стосуються даної теми.

Цінний внесок у вивчення боротьби за Львівську єпископську кафедру (1667-1676) зробив польський вчений С.Лісієвич [38]. Здобутком автора є використання актових матеріалів з архівів Галичини. Науковець уперше докладно описав перебіг боротьби, не приховуючи масштабів грабунків і розбоїв, якими вона супроводжувалась. Учений доходить висновку, який спростували пізніші дослідники, що принциповим у цій боротьбі було питання про майбутню конфесійну приналежність Львівської кафедри [38, 2].

Чимало уваги особі Й.Шумлянського присвятив у своїх працях І.Шараневич [42, 43]. Науковцеві належить і чергова спроба написання біографічного нарису про львівського владика [29]. Ненауковий характер цієї невеличкої розвідки звільняє нас від докладного її розгляду. Зауважимо лише, що позитивним моментом праці є висвітлення автором наслідків переговорів Й.Шумлянського з П.Дорошенком та І.Мазепою. Принагідно зазначимо, що досить критичну рецензію на дану працю написав у 1898 р. І.Я.Франко [25]. Зокрема, рецензент критикував автора за нечіткість його позиції в оцінці Шумлянського, дорікав за неаргументованість висновків і вузьку джерельну базу.

І.Франкові належить декілька розлогих спеціальних творів, у котрих досліджується багатогранна діяльність єпископа [24, 25, 26, 27]. Науковець, зокрема, подає характеристику життєвого шляху єпископа, аналізує моральні принципи та ідеали владика через призму його творів. Варто відзначити, що ставлення І.Франка до Й.Шумлянського потрібно розглядати в загальному контексті поглядів ученого на історію церкви, оскільки вчений все своє життя відкрито боровся проти клерикалізму уніатської ієрархії, виступав за свободу совісті, віросповідання, вільнодумства. Праці І.Франка з історії церкви створювались в обстановці, коли він зазнавав за це переслідувань, що не могло не позначитись на його творчості. Такими є, наприклад, його оцінки ролі греко-католицького духовництва у суспільно-політичному та національному рухові ХІХ ст. Якщо М.Грушевський однозначно характеризував духовництво як національний ареопаг [11, 103], то І.Я.Франко, в основному, це заперечував [10]. Цим зумовлюється суперечливість, а почасти невиваженість Франкового підходу до оцінки релігійної діяльності Шумлянського. Так, вповні безпідставно вчений відзначає, що "єпископ може вважатись не тільки зрадником православ'я, але й наскрізь польським державником, що перетворюється у папського нунція" [25, 124]. Занадто критичною є Франкова характеристика особистісних якостей Шумлянського. Втім, не можна не побачити і прагнення дослідника об'єктивно і позаконфесійно підійти до вивчення зазначеної проблеми. Так, він не заперечує і позитивних сторін діяльності владика: заходи щодо зміцнення Львівської єпархії, турботу про кафедральні церкви і

монастирі, прагнення урівняти права руського духівництва з польським [26, 58]. Науковець високо оцінював унійні умови 1681 р., вважаючи, що вони поставлені були розумно, з широким поглядом на речі. Проте, найбільшим їх недоліком, на думку Франка, було те, що вони не були виконані [26, 58]. Позитивно оцінює вчений і літературну спадщину львівського владики, особливо його “Метрику”. Дослідник відзначає також прагнення Й.Шумлянського до піднесення матеріального і культурно-освітнього рівня руського духівництва, бажання зробити його справжнім просвітителем народу [26, 81].

Отже, Франкова оцінка особистості Шумлянського є складною і багатоаспектною. Однак дослідник явно недооцінив об’єктивну зумовленість унійної діяльності владики, її національно-захисні мотиви.

Вивчення теми продовжилось на початку ХХ ст. У праці польського історика С.Заленського наголошено на впливові католицького оточення і єзуїтської пропаганди на формування проунійних переконань львівського владики [45, 303].

У праці І.Криловського [16; 118-135, 169-186] на основі архівних матеріалів Львівської Ставропігії, подано докладну інформацію про відносини Й.Шумлянського з Львівським братством, але в цілому фрагментарно проаналізовано його діяльність. Увага акцентується на релігійному відтінку витоків боротьби за Львівську єпископську кафедру. Ненавистю православних до уніатів автор пояснює і причини конфліктів братства з Й.Шумлянським [16, 140-158].

Досліджували боротьбу діяча за Львівську кафедру і польські історики В.Лозинський [39, 376-384] і А.Прохазка [41]. Заслугою вчених є виділення матеріально-побутових мотивів цієї боротьби. Вповні справедливо В.Лозинський називає цю боротьбу типовим зразком життя руської шляхти, справжніми владичими війнами заради матеріального збагачення [39, 384, 372]. Світське, здебільшого військове минуле кандидатів на єпископську кафедру зумовлювало всю жорстокість і ганебність перебігу цього конфлікту. Дослідження А.Прохазки цінне, насамперед, намаганням дослідити витoki боротьби. Учений вперше доходить висновку, що розпочав її колишній перемиський єпископ А.Винницький, який прагнув якнайдовше зберегти право на адміністрацію над Львівською єпархією – як основне джерело своїх доходів [41, 159]. Незважаючи на нові

реалістичні оцінки, праці згаданих істориків грішать поверхневістю і фактологічними перекрученнями у викладі матеріалу. Чимало моментів, які чітко простежуються в актових джерелах, вчені елементарно проминули.

У 1934 р. вийшла друком найбільш ґрунтовна праця, присвячена Й. Шумлянському, яка належить М. Андрусяку, – “Йосиф Шумлянський: перший уніатський львівський єпископ (1667-1708)” [30]. Досить високу оцінку монографії дав у своїй рецензії А. Ішак, щоправда, зауваживши невикористання автором російських та римських архівів [14, 308]. Уперше в історичній науці постать Й. Шумлянського досліджена комплексно. Зокрема, подано докладні біографічні відомості, простежено усі сфери його життя і діяльності, з'ясовано боротьбу за єпископську кафедру, відносини з Львівським братством, релігійну і політичну діяльність тощо. Заслугою історика є ґрунтовне вивчення світського періоду життя владики і першопричини боротьби Шумлянського зі своїми противниками за Львівську кафедру. В іншій спеціальній праці вчений розглядає цю боротьбу, публікуючи значний актовий матеріал [4]. Гадаємо, що М. Андрусяк найкраще в історіографії фактологічно проілюстрував її витoki. Так, історик доходить висновку, що ця боротьба була наслідком хаосу, який панував у тодішній православній церкві, зокрема залишками домінування норм звичаєвого права, тобто вільного вибору владик з-поміж світських людей [4, 85-135-136; 30, 63-65]. Докладно проаналізував науковець і передумови унійної діяльності львівського владики. Зокрема, він наголошував на національно-захисних мотивах унійних заходів Шумлянського. Автор не приховував і сильного впливу католицького оточення на єпископа, а також його амбіційного прагнення підпорядкувати своїй владі братства [30; 73-74, 149, 185]. Зауважимо, що характеристика вченим релігійної діяльності Й. Шумлянського розходиться, вочевидь, з оцінками інших дослідників. Зокрема, М. Андрусяк підкреслює, що Й. Шумлянський запроваджував унію у Львівській єпархії ненасильницькими методами, з великою толерантністю. Його метою, на думку історика, було піднесення статусу руської церкви і забезпечення рівних з католиками прав для руського духівництва і громадськості [30, 122-123].

Цілком докладно висвітлено в монографії і стосунки владики з Львівським Ставропігіальним братством. Зокрема, науковець спробував об'єктивно дослідити причини непорозумінь, суперечок, а почасти і відкритої боротьби між єпископом і братством. Головним мотивом їх, на думку вченого, було амбіційне прагнення Шумлянського підпорядкувати братство власній юрисдикції [30, 136]. Він справедливо зауважує, що такі спроби були невдалими, так само, як і його початкові заходи щодо переходу Львівської Ставропігії на унію. Втім, дослідник віддає належне неабиякій мудрості Й.Шумлянського, який відкинув амбіції і зрікся своїх претензій на братство, зумівши переконати його визнати зверхність Римського престолу [30, 135-136].

Автор першим звернув увагу на маєтності ієрарха і церковні доходи. Високо оцінює науковець і його пастирську діяльність, відзначаючи опіку над монастирями і церквами, прагнення піднести моральний і культурно-освітній рівень нижчого духівництва. Добре проаналізована і політична діяльність Й.Шумлянського. Зокрема докладно висвітлені дипломатичні місії до Дорошенка у 1671, 1672, 1674 роках з метою примирення гетьмана з Польщею; участь у військових виправах проти турків під Журавном (1676 р.) та Віднем (1683 р.), обороні Львова (1695 р.) тощо. Відзначає вчений і неоднозначність політичної діяльності владики, – а саме: запобігання перед російськими царями з проханням захисту православних в Речі Посполитій і водночас спроби схилити гетьмана І.Мазепу на бік Польщі. Вповні справедливо науковець доходить висновку, що політична діяльність церковного ієрарха показує обличчя руської шляхти другої половини XVII ст., яка хоч і зазнала польських впливів, але намагалася зберегти прихильність до власного народу [30, 171]. На нашу думку, праця Андрусяка не втратила своєї наукової вартості й досі. Монографія підсумувала дослідження проблеми у даний історіографічний період.

Підбиваючи підсумки історіографічного огляду проблеми, зауважимо, що більшість із реферованих праць (за винятком останньої) є недосконалою і грішить численними натяжками, передусім – конфесійним підходом до вивчення проблеми. Оглядаючи з позицій сьогодення здобутки історіографії XIX – першої половини XX ст.,

значаємо, що залишаються недостатньо вивченими мотиви і мета релігійної і політичної діяльності Й.Шумлянського, не з'ясовано її об'єктивну зумовленість. Сучасна наука розглядає церковну історію кінця XVII – поч. XVIII ст. на широкому історичному тлі, із залученням невідомих раніше джерел. Нині з'ясовано, що програма львівського владики докорінно відрізнялася від програми польсько-католицького табору, спрямованої на латинізацію та окатоличення українського населення. Не згасають дискусії стосовно методів переведення Галичини на унію. Проблема потребує новітнього комплексного опрацювання без огляду на вигідні чи не вигідні аспекти міжнародних та релігійних суперечностей.

1. Акты, издаваемые Виленскою археографическою комиссиею. – Вильно: Б.и., 1870. – Т.3. – 433 с.; Т.4. – 739 с.

2. Акты, относящиеся к истории Западной России, собранные и изданные Археографическою комиссиею. – СПб: Б.и., 1853. – Т.5. – 334 с.

3. Акты, относящиеся к истории Южной и Западной России, собранные и изданные Археографическою комиссиею. – СПб: Б.и., 1879. – Т.11. – 302 с.; 1882. – Т.12. – 383 с.

4. Андрусак М. Боротьба за єпископську катедру (Картина з історії православної церкви на Україні в другій половині XVII ст.) // Записки Чину Святого Василя Великого. – Жовква, 1935. – Т.4. – С.85-200.

5. Антонович В. Нарис становища православної церкви на Україні від половини XVII до кінця XVIII ст. // Руська історична бібліотека. – Львів: Б.В., 1900. – Т.8. – 154 с.

6. Археографический сборник документов, относящихся к истории северо-западной Руси, изданный при управлении Виленского учебного округа. – Вильно: Б.и., 1867. – Т.2. – 401 с.

7. Архив Юго-Западной России, издаваемый временною комиссиею для разбора древних актов высочайше учрежденной при Киевском, Подольском и Вольском генерал-губернаторе. – К.: Б.и., 1871. – Ч.1.– Т.4. – 844 с.; 1874. – Ч.1. – Т.5. – 671 с.; 1904. – Ч.1. – Т.10. – 925 с., Т.11. – 926 с., Т.12. – 871 с.; 1888. – Ч.2. – Т.2. – 718 с.; 1910. – Ч.2. – Т.3. – 919 с.

8. Бантыш-Каменский Н. Историческое известие о возникшей в Польше уни. – М.: Изд-во А.Сыркина, 1805. – 387 с.

9. Величко С. Літопис. – Т.2. – К.: Дніпро, 1991. – 642 с.

10. Грицак Я.Й. І.Франко та М.Павлик про роль греко-католицького духовенства у суспільно-політичному житті Галичини // Секуляризація духовного життя на Україні в епоху гуманізму і Реформації. – К.: Наукова думка, 1991. – С.245-263.

11. Грушевський М. Листи з-над Полтви. Лист другий // Літературно-науковий Вістник. – Львів, 1899. – Т.6.
12. Документи, служащие материалом для истории церковных братств Юго-Западной Руси // Вестник Юго-Западной России. – К., 1862. – Т.1. – Сентябрь. – С.97-121.
13. Зубрицкий Д. Летопись Львовскаго Ставропигиального братства // Временник Ставропигийского института на год 1926. – Львов, 1925. – С.95-269.
14. Іцак А. Andrusiak M. Jozef Szumlanski: Pierwszy Biskup unicki Lwowski (1667-1708). Zarys Biograficzny. [рецензія] // Богословія. – Львів, 1934. – Т.ХІІ. – Кн.1-4. – С.306-308.
15. Коялович М. Литовская церковная уния. – Спб: Изд. Тихминева, 1861. – Т.2. – 442 с.
16. Крыловский А. Львовское Ставропигиальное братство // АЮЗР. – К.: Изд. Н.Т.Корчак-Новицкаго, – Ч.1. – Т.11. – 556 с.
17. Малиновский М. Грамоты до історії церкви русской вообще до соравнения же обряда греч.католического с латинским в особенности относящиеся // Зоря Галицкая яко альбум на год 1860. – Львов: Б.И., 1860. – С.196-224.
18. Петрушевич А. Акты, относящиеся к истории Южно-Западной Руси // Науковий збірник, издаваємый літературным обществом Галицко-русской Матицы, 1868. – Львов: Изд. Галицко-русской матицы, 1869. – Выпуск 1-4. – С.70-159, 289-352.
19. Петрушевич А. Иосифъ Шумлянскій, первый Львовскій униатскій Епископ // Галичанин. – Львов, 1862. – Выпуск 1. – С.117-124.
20. Петрушевич А. Сводная галицко-русская летопись с 1600 по 1700 год. – Львов: Изд. Галицко-Русской матицы, 1874. – 700 с.
21. Петрушевич А. Сводная галицко-русская летопись с 1700 до конца августа 1772 г. – Львов: Изд. Галицко-Русской Матицы, 1887. – 344 с. Його ж: Дополнения ко сводной галицко-русской летописи с 1700 по 1772 г., изданной в Львове 1887 года. – Львов, 1896. – 425 с.
22. Соловьёв С. История России с древнейших времен ... – М.: Соцэкгиз, 1962. – Кн.7. – Т.13-14. – 762 с.
23. Устрялов Н. История Петра Великого. – Спб: Б.и., 1858. – Т.2. – 588с.
24. Франко І. Вірша епископа Й.Шумлянського про події 1683-1686 рр. // Франко І. Збір. творів у 50-ти тт. – К.: Наукова думка, 1982. – Т.33. – С.431-437.
25. Франко І. Иосиф Шумлянскій, русскій епископ Львовскій от г. 1667 до г.1708 // Там само. – К.: Наукова думка, 1986. – Т.47. – С.123-134.
26. Франко І. Иосиф Шумлянскій, последний православный епископ и его "Метрика" // Там само. – К.: Наукова думка, 1986. – Т.46. – Кн.2. – С.43-84.
27. Франко І. Й.Шумлянскій, Львівський епископ 1668-1708 рр. і заведення унії в Галичині. – К.: Наукова думка, 1986. – Т.47. – С.143-157.
28. Целевич Ю. Історія Скиту Манявського одь его основания ажъ до замкнення (1611-1785). – Львов: Б.и., 1887. – 262 с.

29. Шараневич І. Іосифъ Шумлянскій, русскій єпископъ Львовскій отъ 1667 до 1708 г. // Временникъ Ставропігійского института на 1897 год. – Львов, 1896. – С.150-165.
30. Andrusiak M. Jozef Szumlanski: Pierwszy Biskup unicki Lwowski (1667-1708). Zarys Biograficzny. – Lwów: Tow. naukowe we Lwowie, 1934. – 212 s.
31. Barącz S. Pamiętnik dziejów polskich z aktów urzędowych lwowskich i z r kopisów. – Lwów, 1855. – 356 s.
32. Bartoszewicz J. Józef Szumlański // Encyklopedia powszechna Orgelbranda. – Warszawa, 1867. – T.24. – S.777-783.
33. Grabowski A. Ojczyście wspominki w pismach do dziejów dawnej Polski. – Kraków, 1845. – T.2. – 417 s.
34. Harasiewicz M. Annales Ecclesiae Ruthene. – Leopoli, 1862. – 1211 p.
35. Helceł A.Z. Listy Jana Sobieskiego, przejrzone, uporządkowane i uzupełnione. – Kraków, 1860. – 690 s.
36. Kluczycki F. Pisma do wieku i spraw Jana Sobieskiego. – Kraków, 1880-81. – T.1. – Cz.1. – 788 s.
37. Likowski E. Dzieje kościoła unickiego na Litwie i Rusi w XVIII i XIX w., uważane głównie ze względu na przyczynę jego upadku. – Warszawa: Gebethner i Wolff, 1906. – Cz.II. – 315 s.
38. Lisiewicz Z. Walka o biskupstwo (Epizod z dziejów kościoła wschodniego. – Lwów, 1888. – 36 s.
39. Łoziński W. Prawem i lewem. Czasy i ludzie. – Lwów, 1913. – T.1 – 438s.
40. Pelesz J. Geschichte der Union der ruthenischen Kirche mit Rom von der Kltesten Zeiten bis auf die Gegenwart. – Wien, 1881. – B.2. – 1115 p.
41. Prochaska A. Walka Szumlańskiego z Winnickim // Przegląd Powszechny. – Kraków, 1921. – T.151-2. – S.157-167.
42. Szaraniewicz I. Patryarchat wschodni wobec kościoła ruskiego w Polsce i Rzeczypospolitej polskiej. – Kraków: B.W., 1879. – 170 s.
43. Szaraniewicz I. Rzut oka na beneficja kościoła ruskiego. – Lwów: B.W., 1875. – 64 s.
44. Theiner A. Vetera Monumenta Poloniae et Lithuaniae. – Rzym: B.W., 1863. – T.III. – 864 p.; 1864. – T.IV. – 814 p.
45. Załski S. Jezuici w Polsce. – Lwów, 1902. – T.3. – Cz.1. – 1263 s.
46. Zieliński L. Ks. Józef Szumlański, biskup r.g. lwowski i Kameńca podolskiego. Biografia // Lwowianin: B.W., 1841. – S.268-280.

Светлана Била. Львовский єпископ Іосиф Шумлянскій в историографии XIX – первой половины XX вв. Стаття посвящена актуальній темі української церковної історії – діяльності єпископа І.Шумлянського (1667-1708). Проблема розглядається сквозь призму историографії XIX – первой половины XX вв. Автором изучены работы українських, польських і русських істориків,

проанализированы результаты исследований различных школ и направлений, максимально учтены взгляды и положения конфессиональной и светской историографии, сделана попытка критической оценки наследия историков прошлого с позиций современности.

Svitlana Bila. The bishop of the Lviv region Yosyp Shumlyanskyi in the historiography of the XIX-XXth centuries. This article is devoted to the vital theme of the Ukrainian church history – the activity of the bishop Y. Shumlyanskyi (1667-1708). This theme is distinguished through the prism of the historiography of the XIX-XXth centuries. The author had learned the works of the Ukrainian, Polish and Russian historians. The achievements of different schools and trends were also analysed by him. He had taken to consideration the opinions and principles of the secular historiography. The attempt to critical appraisal of the historians' heritage was done from the position of present day.